

Marysin

Kategorie: Miejsca

Obszar w północno-wschodniej części Łodzi stanowiący część dawnego folwarku Marysin. Teren od drugiej połowy XIX w. był własnością rodu Zawiszów, a jego nazwa pochodzi od imienia matki Artura Zawiszy – Marii. Ziemię tę odkupił w 1888 r. łódzki fabrykant Julisz Heinzel i dokonał jej parcelacji. Powstająca tam zabudowa miała charakter podmiejski – niewielkie, głównie drewniane domy z ogrodami. Nieliczne murowane budynki miały charakter publiczny – m.in. kino (vide [Kino na Marysinie](#)), gmach sierocińca dla dzieci ofiar I wojny światowej i kościół pw. Opatrzności Bożej (vide [Kościoły](#)). Od 1925 r. na Marysinie istniały plac przeładunkowy i mijanka kolejowa (vide [Stacja Radegast](#)). We wschodniej części Marysina znajdował się od lat 80. XIX w. nowy cmentarz żydowski (vide [Cmentarz przy ul. Brackiej](#)).

W 1940 r. część Marysina została włączona w granice getta. Mimo że obszar był rozległy, uznawano go za peryferie. Spowodowane było to przede wszystkim niską koncentracją zabudowy oraz niewielką liczbą mieszkańców.

Granice Marysina pokrywały się z obszarem IV i V Rewiru [Szybkiej Porządkowej](#), których siedziby znajdowały się przy ul. Marysińskiej 69 i Zagajnikowej 36. Przebiegały od wschodu wzdłuż murów cmentarza żydowskiego, od południa ulicami Bracką, Starosikawską i Brzezińską, od zachodu ulicami Zielną i Krawiecką, a od północy ulicami Okopową i Inflancką.

Administracyjnie Marysin stanowił w getcie odrębną jednostkę, nazwaną Zarząd Marysina II, niem. Vorstand-Marysin II, którego biura mieściły się przy ul. Próżnej 5.

Wiele znajdujących się tu budynków wykorzystywano na potrzeby zorganizowanych w getcie instytucji. Uruchomiono liczne szkoły, domy wypoczynkowe (vide Heim), kolonie letnie oraz dom dla sierot. Po deportacji do getta Żydów z Rzeszy i Protektoratu zorganizowano tutaj zbiorowe miejsca zamieszkania – kolektywy dla przesiedleńców z Wiednia (vide), [Berlin](#) i Kolonii. Zabudowania

wykorzystywano również na potrzeby produkcji i składowania towarów. Mieściły się tu liczne ośrodki młodzieży (vide Hachszary), a otwarte przestrzenie służyły jako teren pod uprawy (vide [Działyki](#)) i magazynowanie warzyw (vide [Kopce](#)).

Ze względu na gospodarcze znaczenie Marysina jesienią 1941 r. podjęto decyzję o skomunikowaniu go z pozostałą częścią getta nową linią tramwajową (vide [Tramwaj elektryczny getto](#)), która przebiegała ul. Marysińską od Brzezińskiej, Jagiellońską (obecnie Kolińskiego) do Stacji Radegast.

Otwarta przestrzeń sprzyjała organizowaniu wydarzeń masowych – [Przebiegi Starego Żydów](#) latem 1941 r. dokonał oficjalnego przeglądu dziecięcych kolonii, a w ramach święta lata 28 lipca tego roku zorganizowano tu defiladę 1,5 tys. dzieci które maszerowały przed Rumkowskim.

Z powodu charakterystycznej niskiej zabudowy i obfitej roślinności teren ten był uważany za „willową dzielnicę getta”. Wielu wysokich urzędników administracji getta posiadało tutaj swoje „letnie mieszkania”. Dotyczyło to również Rumkowskiego, którego dom znajdował się przy ul. Okopowej 123/125. [Oskar Rosenfeld](#) opisał Marysin jako „swego rodzaju wieś, gdzie obok domów dla dzieci, sierot i starców stoją śliczne domki, zamieszkiwane latem przez potrzebujących wypoczynku urzędników getta, tak zwanych letników. To wieś, kurortem tej okolicy nazwać nie można. Ale zazdrości się krótkiego szczęścia komuś, kto może spędzić tam kilka tygodni w spokoju, z dala od upiornego getta”¹.

Spędzanie czasu na Marysinie w zorganizowanych tam domach wypoczynkowych stało się pewnego rodzaju wyznacznikiem statusu społecznego: „Weekend spędza high-life getta na Marysinie, kto więc tylko ma ręce i nogi, a zwłaszcza plecy, usilnie stara się dostać tam na sobotę, bo inaczej mógłby, broń Boże, przez innych być uważanym za nienależącego do elity”².

Terminy „udać się w podróż na Marysin” lub „pójść na Marysin” używane były często jako określenie śmierci, co wiązało się z lokalizacją cmentarza przy ul. Brackiej. W zależności od kontekstu tego określenia używano również w stosunku do osób skierowanych do punktów zbiorczych zlokalizowanych w tej dzielnicy, np. „zwolnieni z Marysina”, tzn. zwolnieni z punktów zbiorczych w czasie deportacji.

Przypisy

1. O. Rosenfeld, Dziennik (fragmenty) [w:] Oblicza getta. Antologia tekstów z getta łódzkiego, red. K. Radziszewska, E. Wiatr, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017, s. 11.
2. Kronika, t. 1, s. 255, 25.07.1941.

Źródła

APŁ, 278/551, k. 1-2; Kronika, t. 1, s. 235, 15.07.1941; s. 255, 25.07.1941; s. 261, 28.07.1941; s. 311, 31.10.1941; s. 331-332; t. 2, s. 439, 9.08.1942; t. 5, s. 318-319;

Dziennik Heńka Fogla z getta łódzkiego, oprac. A. Sitarek, E. Wiatr, Warszawa, 2019, s. 45; O. Rosenfeld, Dziennik (fragmenty) [w:] Oblicza getta..., s. 11, 21;
D. Sierakowiak, Dziennik, red. Ewa Wiatr, Adam Sitarek, Warszawa: ZIH 2016.

Tagi

dzieci topografia getta życie codzienne

Data aktualizacji: 30-07-2026

Data dodania: 29-09-2025